

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2012

Näin tutkimus tehtiin

Tiedonkeruu lähetettiin kaikkien nuorten lukiokoulutusta antavien oppilaitosten (N=398) rehtoreille lokakuussa 2012. Vastaukset saatiin 343 (86 %) lukiosta. Vastaus tiedonkeruuseen pyydettiin valmisteltavan rehtorin ja oppilaitoksen johtoryhmän ja/tai opiskelijahuoltoryhmän yhteistyönä. Vastaava tiedonkeruu toteutettiin samanaikaisesti ammatillisille oppilaitoksille (Saaristo ym. 2013).

JOHDANTO

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus ovat yhdessä kehittäneet oppimisyhteisöjen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vertailukelpoista kuvaamista ja seurantaa vuodesta 2007 lähtien. Lukioden arjessa tapahtuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kartoitettiin valtakunnallisella esitutkimuksella vuonna 2008 (Rimpelä ym. 2009).

Tässä julkaisussa raportoidaan keskeisimmät tulokset syksyllä 2012 toteutetusta tiedonkeruusta, johon vastasi 86 prosenttia (N=343) lukioista. Tuloksia tarkastellaan TEAviisarin viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus) mukaisesti. Tietojensa julkaisemiseen luvan antaneiden 163 lukion tulokset ovat tarkasteltavissa oppilaitoskohtaisesti TEAviisari-verkkopalvelussa (<http://www.thl.fi/teaviisari>).

TULOKSET

Sitoutuminen

Oppilaitoksen sitoutuminen opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ilmenee mm. opetussuunnitelmasta ja vuosikertomuksesta. Lukioista 87 prosenttia ilmoitti kuvanneensa opetussuunnitelmassa, miten opiskelijoiden ja 81 prosenttia miten vanhempien tai huoltajien vaikutusmahdollisuuksia tuetaan. Neljä vuotta aiemmin vastaavat osuudet olivat 89 prosenttia ja 77 prosenttia. Lukioista 56 prosenttia oli kuvannut vuosikertomuksessaan opiskelijahuollon toimintaa (yhteistyötä, arviointia jne.) ja 69 prosenttia opiskelijahuollon henkilöstöresursseja.

Johtaminen

Näkökulma kuvaa vastuiden organisointia, määrittelyä ja toimeenpanoa. Lähes jokaisessa (99 %) lukiossa toimi lukuvuonna 2011–2012 opiskelijahuoltoryhmä. Hieman alle puolessa (45 %) opiskelijahuoltoryhmä kokoontui kerran kuussa ja kolmanneksessa (34 %) harvemmin. Neljän vuoden takaiseen verrattuna opiskelijahuoltoryhmiä oli hieman enemmän, mutta kokoontumistiheydessä ei ollut tapahtunut olennaista muutosta (Kalkkinen 2009). Kolmessa neljästä (74 %) lukiosta opiskelijahuoltoryhmä käytti ajastaan noin puolet tai enemmän yksittäistä opiskelijaa koskevien asioiden käsittelyyn.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) velvoittaa kunnat seuraamaan ja edistämään alueellaan sijaitsevien oppilaitosten opiskeluympäristöjen terveellisyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia kolmen vuoden välein. Lukioista joka neljäs (24 %) ilmoitti, että edellisen ns. työolotarkastuksen ajankohta ei ole tiedossa ja hieman yli puolet (52 %), että tarkastus on tehty lain edellyttämällä aikavälillä.

Kirjoittajat:

Kirsi Wiss
Tutkija, THL

Vesa Saaristo
Kehittämispäällikkö, THL

Heidi Peltonen
Opetusneuvos, Opetushallitus

Kristiina Laitinen
Opetusneuvos, Opetushallitus

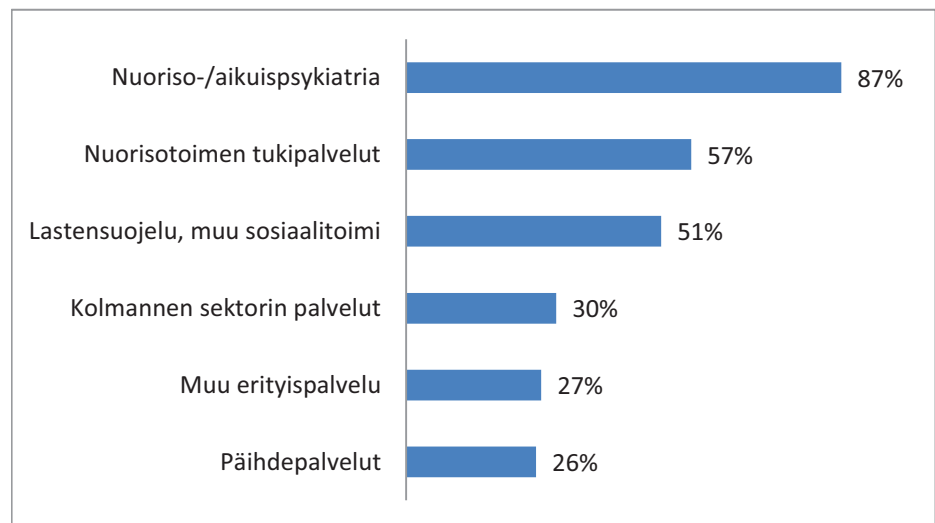
Lukioissa, joissa lain edellyttämä tarkastus oli tehty, joka toisessa (109 lukiota) oli viimeisimmässä tarkastuksessa havaittu fyysikaalisiin altisteisiin (melu, valaistus, haju ym.) liittyviä puutteita. Lähes yhtä yleisiä olivat biologisiin altisteisiin (sisäilma, home ym.) liittyvät puutteet, joita ilmoitti 102 lukiota (48 % tarkastetuista). Tapaturmavaara ulkotiloissa oli havaittu 70 ja sisätiloissa 55 lukiossa.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden seuranta

Käytännössä kaikki lukiot ilmoittivat seuraavansa suunnitelmallisesti sekä opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia että kiusaamisen yleisyyttä. Kouluterveyskyselyä opiskelijoiden terveyden seurannan välineenä käytti 94 prosenttia lukioista. Muita opiskelijoille suunnattuja toistuvia kyselyjä hyödynsi 57 prosenttia ja terveystarkastuksista koottuja yhteenvetoja 37 prosenttia lukioista.

Kiusaamista seurattiin yleisimmin Kouluterveyskyselyllä (90 %), opiskeluterveydenhuollon tarkastuksissa (88 %) sekä opiskelijan ja henkilökunnan välisillä keskusteluilla (87 %). Muita opiskelijakyselyitä hyödynsi 62 prosenttia lukioista. Joka toinen (51 %) lukio ilmoitti kirjaavansa ja tilastoivansa kaikki havaitut tapaukset. Kuitenkin joka viides (18 %) vastasi, että viikoittain kiusattujen opiskelijoiden osuus ei ollut tiedossa. Viikoittaista kiusaamista ilmoitti esiintyneen 9 prosenttia lukioista.

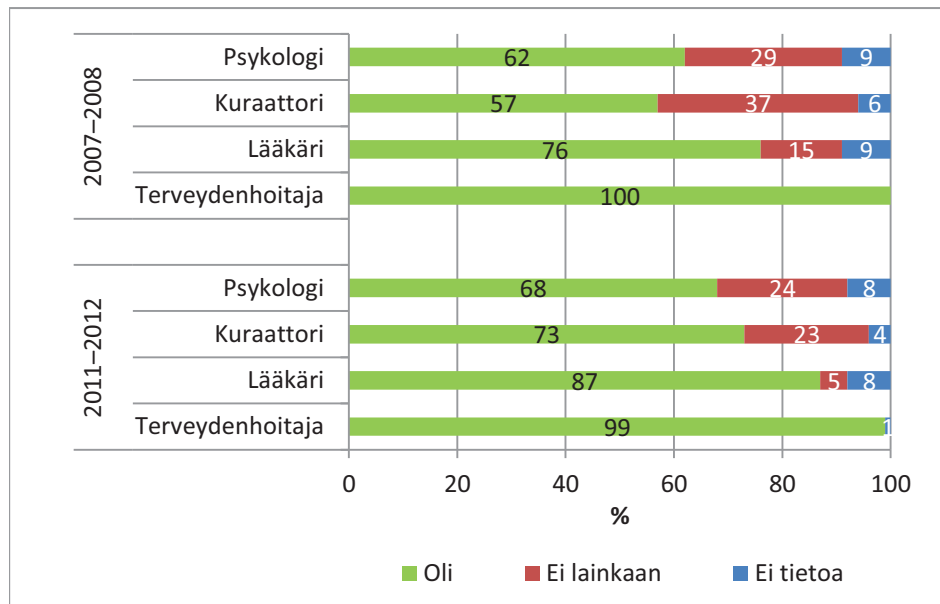
Opiskelijoita oli ohjattu nuoriso- tai aikuispsykiatrian palveluihin 87 prosentissa lukioista. Myös nuoriso- tai sosiaalitoimen palveluihin oli ohjattu opiskelijoita yli puolesta lukioista. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Opiskelijoiden ohjaaminen erityispalveluihin lukuvuoden 2011–2012 aikana.

Voimavarat

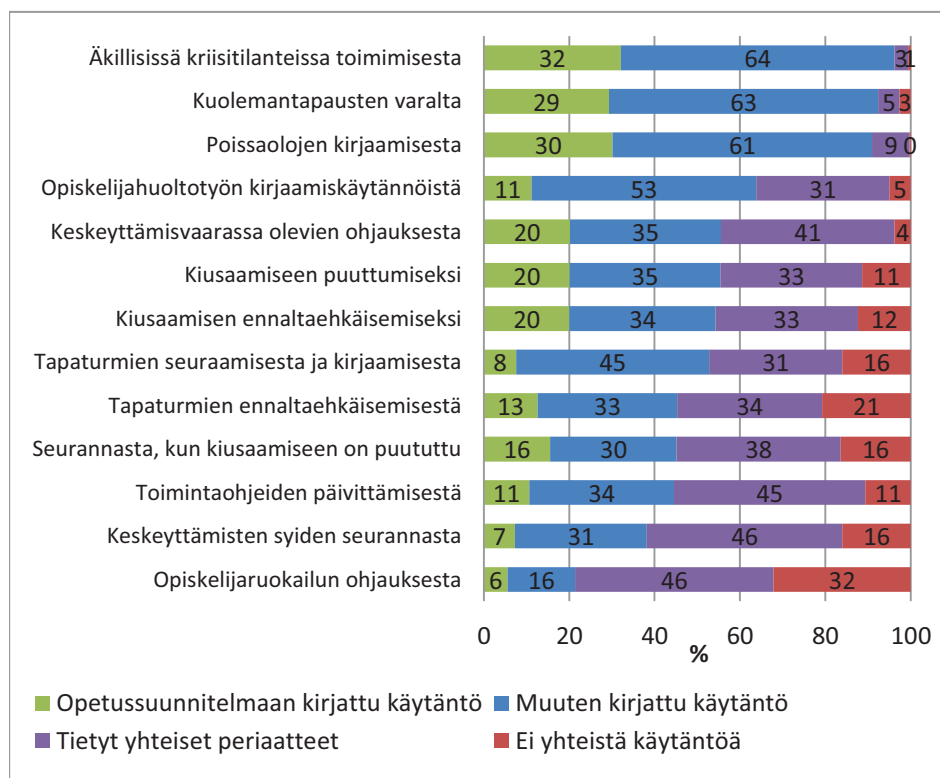
Opiskelijahuoltopalveluiden henkilöstön saatavuus lukuvuonna 2011–2012 oli parantunut esitutkimuslukuvuoteen 2007–2008 verrattuna (kuvio 2). Opiskeluterveydenhuollon lääkäri oli saatavilla 87 prosentissa lukioista. Vastaava luku neljä vuotta aiemmin oli 76 prosenttia (Wiss 2009). Opiskelijahuollon psykologi puuttui lukuvuonna 2011–2012 neljäsosasta (24 %) lukioista ja kuraattori/sosiaalityöntekijä 23 prosentista.

Kuvio 2. Opiskelijahuoltopalvelujen henkilöstön saatavuus lukuvuosina 2007–2008 ja 2011–2012.

Yhteiset käytännöt

Yhteisesti sovitut kirjatut käytännöt ja toimintaohjeet kuvaavat sitä, missä määrin ja miten lukiossa on sovittu erilaisissa tilanteissa toimimisesta ja tarvittaessa myös puuttumisesta. Ne mahdollistavat myös toiminnan järjestelmällisen seurannan. Lukioista yli 90 prosentissa oli opetussuunnitelmaan tai muuten kirjattu yhteinen käytäntö äkillisissä kriisitilanteissa toimimisesta (96 %) ja poissaolojen kirjaamisesta (92 %). Vain vähän yli puolella lukioista (54–55 %) oli kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi sovittu yhteinen joko opetussuunnitelmaan tai muulla tavalla kirjattu käytäntö. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Yhteisesti sovitut käytännöt tai toimintaohjeet lukioissa.

Osallisuus

Näkökulma tarkastelee opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa mahdollisuutta osallistua oppilaitoksen ja sen opiskelijahuollon arviointiin ja kehittämiseen. Opiskelijat osallistuivat lukion toiminnan arviointiin 81 prosentissa lukioista lukuvuonna 2011–2012. Vastaavasti 76 prosentissa lukioista opiskelijat osallistuivat ryhmäytämisen toimintatapojen suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Lähes joka toisessa lukiossa (47 %) opiskelijat olivat osallisina ruokailujärjestelyissä. (Kuvio 4.)

KIRJALLISUUTTA

Kalkkinen P. 2009. Opiskelijahuolto-ryhmät. Teoksessa Rimpelä M ym. (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – peruseräraportti lukiokyselystä vuonna 2008. Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Kouluterveyskysely.
www.thl.fi/kouluterveyskysely.

Rimpelä M, Jarvala T, Kalkkinen P, Peltonen H, Rigoff A-M. (toim.) 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – peruseräraportti lukiokyselystä vuonna 2008. Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Saaristo V, Wiss K, Pirttiniemi J, Väyrynen P. 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa 2012. Tutkimuksesta tiiviisti 1/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

TEAvisari. www.thl.fi/teaviisari.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

Wiss K. 2009. Opiskelijahuoltopalvelujen järjestäminen ja henkilöstö. Teoksessa Rimpelä M ym. (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – peruseräraportti lukiokyselystä vuonna 2008. Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-245-879-7 (verkko)
ISSN 2323-5179
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-879-7>

www.thl.fi/teaviisari

http://www.oph.fi/tietopalvelut/tilastotiedot/hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen

Kuvio 4. Opiskelijoiden mahdollisuudet osallistua oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Lukioiden osuus prosentteina.

YHTEENVETO

Luvan oppilaitoskohtaisen tiedon julkistamiseen TEAvisarissa antoi 163 lukiota. Aiemmin vastaavanlaista aineistoa ei ole Suomessa julkaistu. TEAvisari-verkkopalvelu tekee näkyväksi lukioissa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävän työn ja toimii kehittämisen, suunnittelun sekä johtamisen työvälineenä myös koulutuksen järjestäjän tasolla. Lukiokohtaiset tiedot mahdollistavat vertailun oppilaitosten välillä. Samalla tiedot kerryttävät seurantatietoa myös lukion omaan käyttöön. TEAvisari on eri koulumuodoille soveltuva tasavertainen seurantajärjestelmä. Sen kautta on mahdollista seurata muutoksia eri koulumuodoissa.

Tässä julkaisussa esitetyt tulokset ovat esimerkkejä TEAvisarin tuottamasta seurantatiedosta päätöksenteon tueksi. Tulokset kertovat eroista lukioiden välillä. Samalla ne osoittavat myös kehittämiskohteita. Tiedon avulla voi myös tarkastella toimintaa ja siihen vaikuttavia taustatekijöitä. Ohjaaminen erityispalveluihin (kuvio 1) voi esimerkiksi selittyä lukiopaikkakunnan erityispalveluiden saatavuudella tai opiskelijahuoltopalveluiden henkilöstöresursseilla (kuvio 2).

Wiss K, Saaristo V, Peltonen H & Laitinen K. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2012. Tutkimuksesta tiiviisti 2, huhtikuu 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.